

Iskanje gradiva v knjižnici

Searching for Materials in a Library

Janja Habe

Izvleček

Prispevek predstavlja primer učne ure v šolski knjižnici v okviru knjižnično informacijskega znanja, in sicer s poudarkom na vpeljavi nekaterih elementov formativnega spremljanja (ugotavljanje predznanja učencev, oblikovanje kriterijev uspešnosti, vrstniško vrednotenje, učiteljeva povratna informacija, pridobitev dokaza – učnega dosežka). Ura je zasnovana v 2. razredu kot medpredmetno povezovanje s predmetom slovenščina. Uporabljena je aktivna oblika dela (delo v dvojicah), ki dobro sovпада z izbranim elementom FS – vrstniškim vrednotenjem.

Ključne besede

šolska knjižnica, knjižnično informacijsko znanje, formativno spremljanje, iskanje knjižničnega gradiva

UDK 027.8:37.091.26

Keywords

school library, Library and Information Knowledge, formative assessment, searching for library materials

Abstract

This paper presents an example of a lesson in a school library under Library and Information Knowledge, focusing on the introduction of certain formative assessment elements (determining the pupils' prior knowledge, creating success criteria, peer assessment, teacher's feedback, obtaining evidence – attainment). This lesson has been designed for the 2nd grade as cross-curricular integration with the subject of Slovenian Language. An active working method has been used (working in pairs), which corresponds well with the selected FA element – peer assessment.

UVOD

S formativnim spremljanjem sem se prvič srečala novembra 2015 na študijski skupini za knjižnično dejavnost. Svetovalka za knjižnično dejavnost na Zavodu RS za šolstvo je na srečanju študijske skupine predstavila razvojni projekt Formativno spremljanje, ki temelji na izboljševanju kakovosti učenja in poučevanja, in zainteresirane šolske knjižničarje povabila k sodelovanju. Predstavitev me je zelo pritegnila, ker sem v elementih formativnega spremljanja videla priložnost za uresničitev vsega tistega, kar si kot pedagog želiš doseči pri učencih – večjo motivacijo, aktivnost, samovrednotenje, prevzemanje odgovornosti za svoje učenje, doseganje optimalnega učnega rezultata, vse skupaj seveda ob pomoči in povratni informaciji učitelja. Gre torej za osredotočenost na učenca, ki naj bi z razvojem svojih spretnosti in veščin, usvajanjem strategij in uporabo sredstev samostojno reševal zadane naloge, pridobival znanje; učitelj je tisti, ki vodi, usmerja.

NASTANEK URE

Ure knjižnično informacijskega znanja (v nadaljevanju KIZ) po navadi načrtujem skupaj z učitelji na razredni in predmetni stopnji že pred začetkom šolskega leta. Dogovorimo se, kako bomo cilje iz učnega načrta KIZ čim bolj smotno medpredmetno povezali s predmeti, ki jih poučujejo. Glede na to, kateri element FS sem si najprej zadala, da ga bom preizkusila, sem se odločila za izvedbo učne ure v 2. razredu. Učiteljico in učence (ter njihove starše) sem še pred izvedbo ure seznanila s projektom FS, predvsem pa s tem, da bomo učence med izvajanjem ure tudi snemali. KIZ je bil izveden kot medpredmetna povezava s predmetom slovenščina. Pedagoški proces sva z učiteljico načrtovali tako, da je najprej eno pedagoško uro slovenščine izvedla z učenci ona, naslednjo uro pa sem izvedbo KIZ navezala na obravnavano snov prejšnje ure. Časovno bi bilo cilje SLJ in KIZ nemogoče izvesti v eni učni uri. Prožno delo, ki so ga obravnavali pri SLJ, mi je služilo kot motivacija na začetku ure KIZ-a – da smo knjigo, katere odlomek so brali v berilu, poiskali v šolski knjižnici.

V elementih formativnega spremljanja sem videla priložnost za uresničitev vsega tistega, kar si kot pedagog želiš doseči pri učencih – večjo motivacijo, aktivnost, samovrednotenje, prevzemanje odgovornosti za svoje učenje, doseganje optimalnega učnega rezultata.

Gre torej za osredotočenost na učenca, ki naj bi z razvojem svojih spretnosti in veščin, usvajanjem strategij in uporabo sredstev samostojno reševal zadane naloge, pridobival znanje; učitelj je tisti, ki vodi, usmerja.

KIZ

Specifični cilj:

Učenci se navajajo na samostojno iskanje želenega gradiva.

Operativna cilja:

Učenci spoznavaajo abecedno razvrstitev knjižničnega gradiva.

Učenci se navajajo na orientacijo med knjižničnim gradivom v svoji starostni stopnji.

Učna tema:

Postavitev gradiva

Razred: 2. a

Trajanje: 1 pedagoška ura

MEDPREDMETNE IN KROSKURIKULARNE POVEZAVE

Predmet: slovenščina

Vsebina/tema: Obravnava proznega besedila Piko Dinozaver (L. Suhodolčan)

Soizvajalka: učiteljica razrednega pouka

ELEMENTI FORMATIVNEGA SPREMLJANJA

Odločila sem se, da bom preizkusila element FS vrstniško vrednotenje. Že pri samem načrtovanju ure se je izkazalo, da brez nekaterih drugih elementov FS zastavljenega elementa ne bo mogoče preizkusiti. Pedagoški proces težko steče, če najprej ne ugotovimo predznanja učencev, se pogovorimo o njihovih izkušnjah – to je izhodišče, na katerem gradimo nadaljevanje ure. Izkušnje in predznanje so nam lahko v pomoč pri postavljanju ciljev in oblikovanju kriterijev uspešnosti. Slednji so nujni, ker na njih temelji učenčevo vrednotenje (tako samovrednotenje kot vrstniško vrednotenje). Pričakovala sem, da bodo potrebna tudi moja vprašanja in povratna informacija, še toliko bolj, ker so drugošolci pri vrstniškem vrednotenju še precej okorni. Uro sem zastavila kot praktično delo v dvojicah, katerega rezultat je bil dokaz – učni dosežek, da učenec zna knjigo samostojno poiskati. Na podlagi tega razmisleka sem ugotovila, da bodo v izvedbo ure bolj ali manj vključeni vsi elementi FS.

PRIČAKOVANI REZULTATI/ DOSEŽKI

Načrtovala sem, da bo oblikovanju kriterijev uspešnosti, moji razlagi (kako je urejena šolska knjižnica, kako se išče posamezno knjigo znotraj postavitve C) in prikazanemu primeru iskanja slikanice sledil praktični del, ki ga bodo izvedli učenci. Najdena prava knjiga je/bo dokaz, da so učenci snov usvojili.

DIDAKTIČNI PRISTOPI

Na začetku ure sta bili v ospredju učna metoda pogovor (učenci so pripovedovali, kaj že vedo o iskanju knjig), nato je sledila demonstracija na primeru proznega dela, ki so ga prejšnjo uro obravnavali pri pouku slovenščine (L. Suhodolčan: Piko Dinozaver).

Uporabila sem tudi aktivno obliko dela, in sicer delo v parih. Ta oblika dela je v danem primeru dobro sovpadla z izbranim elementom FS – vrstniškim vrednotenjem. Vsak učenec je pozorno spremljal delo/iskanje knjige sošolca v paru in tako lažje podal svoje mnenje oz. vrednotil sošolčevo delo. Pri iskanju sprva učenec v paru ni pomagal sošolcu, tako da je šlo tudi za individualno delo (sošolec je bil le opazovalec).

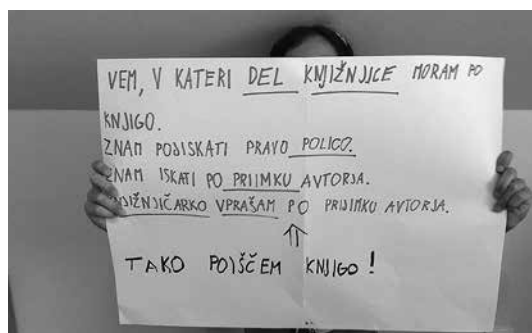
POTEK UČNEGA PROCESA

Na začetku vsake učne ure je pomembno, da knjižničar učence motivira za delo, zato sem drugošolce spomnila na odlomek proznega dela Piko Dinozaver, ki ga je pred tem z njimi obravnavala učiteljica razredne stopnje. Odzvali so se z zanimanjem in pripovedovali, kakšen je Piko Dinozaver, povzeli so dogajanje v odlomku in z navdušenjem poročali o svojih hišnih ljubljenceh in o tem, kakšne si želijo imeti. Prebiranje odlomkov je odlična motivacija za branje; če se učenci navdušijo nad odlomkom, potem kar tekmujejo, kdo si bo prvi uspel izposoditi knjižni izvod, ki je na voljo v šolski knjižnici. Na podlagi teh izkušenj sem jih vprašala, ali bi si želeli izposoditi slikanico in jo prebrati v celoti. Večina jih je odgovorila pritrdilno, nekateri pa so predlagali, naj jim celotno slikanico preberem kar jaz.

Knjige namenoma nisem imela pri sebi, da sem jih lahko izzvala z vprašanjem, v katerem

delu knjižnice jo bomo sploh našli. S tem sem ugotavljala njihovo predznanje in ugotovila, da dobro vedo, kje so postavljene slikanice (z rokami so pokazali proti policam z leposlovjem C). Takoj za tem sem jih vprašala še, kje so postavljene poučne knjige, npr. knjige o pravih dinosavrih. Tudi pri tem niso imeli težav in so me usmerili k policam s poučnim gradivom. S tem so utrdili svoje znanje, jaz pa sem preverila njihovo predznanje tudi na tem področju.

Pohvalila sem njihovo znanje in jih spodbudila z novim vprašanjem, in sicer ali želijo biti samostojni pri iskanju knjig, tako da ne bi vedno potrebovali moje pomoči. Čeprav vedo, v kateri del knjižnice je treba po posamezno knjigo, pa je vendarle težko najti tisto pravo med številnimi drugimi knjigami. Kako bi to lahko dosegli? Učenci so izrazili, kaj v praksi pomeni, da znajo sami poiskati knjigo, in sočasno oblikovali plakat s kriteriji uspešnosti.

Slika 1: Plakat s kriteriji uspešnosti

Na plakat so zapisali:

Vem, v kateri del knjižnice moram po knjigo.

Znam poiskati ustrezno polico.

Povabila sem jih do polic z leposlovjem z oznako C in jim razložila, da so knjige postavljene po abecednem vrstnem redu po priimku avtorja. Demonstrirala sem jim na primeru Pika Dinozavra – knjigo smo poiskali pri črki S (avtorjev priimek je Suhodolčan).

Vrnili smo se k mizam in na plakat so dopisali še en kriterij uspešnosti:

Znam iskati po priimku avtorja.

Vprašala sem jih, kaj lahko naredijo, če vedo le naslov knjige, avtorja pa ne. Učenci so razmislili o možnih rešitvah in predlagali, da za

Prebiranje odlomkov je odlična motivacija za branje; če se učenci navdušijo nad odlomkom, potem kar tekmujejo, kdo si bo prvi uspel izposoditi knjižni izvod, ki je na voljo v šolski knjižnici.

priimek avtorja vprašajo knjižničarko. Tokrat so na plakat dopisali še ta kriterij uspešnosti: *Knjižničarko vprašam po priimku avtorja.*

V nadaljevanju ure so učenci najprej izžrebali listke, s pomočjo katerih so se razdelili v pare, nato je vsak par izžrebal tudi listek za iskanje gradiva.

Slika 2: Listki za iskanje knjig

Dobro je bilo, ker so bili vsi učenci zelo aktivni; iskanje gradiva je potekalo v parih in vsak učenec v paru je imel konkretno zadolžitev.

Natančno sem jim razložila, kako bodo iskali slikanice, ki so bile zapisane na listkih. Najprej bo le en učenec v paru iskal knjigo, drugi pa ga bo samo opazoval, ne bo mu pomagal, lahko mu bo le držal listek. Kasneje bosta dobila drug listek in svoji vlogi zamenjala.

Slika 3: Iskanje gradiva

Moja naloga je bila, da opazujem iskalce knjig in jim zagotavljam povratne informacije o iskanju. Predvsem sem bila pozorna na tiste, ki so imeli težave pri iskanju, saj jih je ustrezna povratna informacija premaknila z »mrtve« točke. Nekateri so namreč vztrajno iskali na napačni polici, ena od deklic celo v napačnem delu knjižnice (med gradivom s postavitvijo P). Pri tokratni učni uri si je dobro zapomnila, da mora upoštevati priimek avtorja, ni pa imela utrjene osnovne razporeditve gradiva v šolski knjižnici.

Ko je učenec iskalec našel knjigo (dokaz učenja), mu je učenec opazovalec posredoval povratno informacijo. Pomagal si je s kriteriji uspešnosti, ki so jih med učno uro tvorili in zapisali na plakat. Ker učenci niso imeli še nobenih izkušenj s podajanjem povratne informacije, sem jim morala pomagati z vprašanji in usmerjanjem na plakat. Povratna informacija je bila na primer taka: »Začel si iskati v pravem delu knjižnice, vendar si se najprej premaknil do napačne police, ker si iskal po začetnici imena, ne priimka avtorja. Nato si ...«

Slika 4: Medvrstniško vrednotenje

Ko je učenec opazovalec svojemu sošolcu podal povratno informacijo, sem paru dala nov listek za iskanje gradiva. Učenca sta v paru zamenjala vlogi iskalca in opazovalca. Tako se je ves postopek iskanja knjige in vrstniško vrednotenje ponovilo.

VREDNOTENJE IZVEDENE URE

Po končani uri sem le-to analizirala. Ugotovila sem, da je potekala po načrtu, vendar bi tej uri morala slediti še najmanj ena ura utrjevanja, da bi se res vsi učenci naučili samostojno poiskati gradivo. Dobro je bilo, ker so bili vsi učenci zelo aktivni; iskanje gradiva je potekalo v parih in vsak učenec v paru je imel konkretno zadolžitev.

Tudi učenci so bili po končani uri zadovoljni. Bilo jim je všeč, da so lahko izrazili svoje misli o tem, kakšnega hišnega ljubljénčka imajo oziroma si želijo imeti. Poleg tega jim je bilo všeč, da so se med uro gibali po knjižnici in vrstniško vrednotili (zdelo se jim je, da so za nekaj časa prevzeli vlogo učitelja).

Poučevanje z elementi formativnega spremljanja se je izkazalo kot kakovostno poučevanje, ki v ospredje postavlja učenca in znanje.

POTREBNI POGOJI ZA IZVEDBO URE, ZAZNANI PROBLEMI

Glede na to, da gre za praktično iskanje knjig v realnem okolju, je pedagoško uro treba izvesti v knjižnici. Dobro je, da izberemo knjige slovenskih avtorjev, da učenci v tej začetni fazi učenja lažje razlikujejo med imenom in priimkom avtorja (npr. učenka je imela težave pri avtorju Tom Barber, glej prilogo 1).

SKLEP

Poučevanje z elementi formativnega spremljanja se je izkazalo kot kakovostno poučevanje, ki v ospredje postavlja učenca in znanje. Učitelj oziroma knjižničar se pomakne v ozadje, a kljub temu odigra zelo pomembno vlogo – brez njegovega skrbnega načrtovanja in

vodenja ure učenci ne bi sledili ciljem in usvojili standardov znanja, ki jih predpisuje učni načrt. Moja vloga se je torej spremenila, zato je pomembno, da sem usvojila znanje, ki mi je pomagalo otresti se strahu pred neznanim področjem in me opolnomočilo za vodenje takšnega pouka. Ugotavljam, da sem marsikateri element FS uporabljala že prej, pred vključitvijo v ta projekt. Tako sem na primer v preteklosti že spodbujala vrstniško vrednotenje, a vedno negotova, ali ga izvajam prav. S sodelovanjem v tem projektu pa sem dobila potrditev in orodje za izvajanje tovrstnih elementov pri pouku. Priprave na poučevanje z elementi FS so sprva od mene zahtevale več časa in poglobljanja kot klasično poučevanje, a po pridobljenih izkušnjah mi je že mnogo lažje in tudi časovno sem učinkovitejša. ●

JANJA HABE, prof. slovenščine in univ. dipl. novinarka, knjižničarka na OŠ Spodnja Idrija
Naslov: Osnovna šola Spodnja Idrija, Šolska ulica 9, 5281 Spodnja Idrija
E-naslov: janja.habe@guest.arnes.si

PRILOGA 1: Primeri listkov za iskanje knjig

Listek 1
ANDREJ ROZMAN: GOSPOD FILODENDRON IN MARSOVCI

Listek 2
DRAGOTIN KETTE: ŠIVILJA IN ŠKARJICE

Listek 3
SVETLANA MAKAROVICH: SOVICA OKA

Listek 4
LEOPOLD SUHODOLČAN: KROJAČEK HLAČEK

Listek 5
GREGOR VITEZ: ZRCALCE

Listek 6
TOM BARBER: ZGODBA O DVEH KOZAH

PRILOGA 2: Priprava na uro

Datum: 15. 6. 2016
Razred: 2. a
Knjižničarka: Janja Habe
Predmet: KIZ
Šola: OŠ Spodnja Idrija
Zaporedna št. ure: 4

Medpredmetna povezava: slovenščina

Učna oblika: frontalna, skupinska, delo v parih, individualno delo
Učna metoda: razlaga, pogovor, demonstracija

Učna tema:
Postavitev gradiva

Specifični cilj:
Učenci se navajajo na samostojno iskanje zelenega gradiva.

Operativna cilja:
Učenci spoznavajo abecedno razvrstitev knjižničnega gradiva.
Učenci se navajajo na orientacijo med knjižničnim gradivom v svoji starostni stopnji.

Pripomočki: listki za iskanje, knjige

Potek učnega procesa:

Dejavnosti učitelja	Dejavnosti učencev
V uvodni motivaciji se navežem na odlomek proznega dela Piko dinozaver, ki ga je pred tem z učenci obravnavala učiteljica razredne stopnje. Vprašam jih, ali bi si želeli izposoditi slikanico in jo prebrati v celoti.	Izrazijo zanimanje za knjigo.
Vprašam jih, kje so v knjižnici postavljene slikanice (ugotavljanje predznanja, izkušenj).	Pokažejo na police z leposlovjem C.
Vprašam jih, ali znajo pokazati, kje so postavljene poučne knjige za njihovo starost (ugotavljanje predznanja, izkušenj).	Razlagajo o delih knjižnice, ki jih že dobro poznajo (utrjevanje znanja).
Vprašam jih, ali si želijo biti samostojni pri iskanju knjig, tako da ne bi vedno potrebovali moje pomoči. Kako bi to lahko dosegli (pomagam jim pri oblikovanju kriterijev uspešnosti)?	izrazijo, kaj v praksi pomeni, da znajo sami poiskati knjigo, in s tem oblikujejo plakat s kriteriji uspešnosti.
Povabim jih k policam z leposlovjem C in jim razložim, da so knjige postavljene po abecednem redu priimka avtorja. To jim pokažem na primeru Pika dinozavra – knjigo poiščemo pri črki S.	Poslušajo in opazujejo (usvajanje novega znanja).
Vprašam jih, kaj lahko naredijo, če vedo le naslov knjige, imena avtorja pa ne (spodbujanje razmišljanja, ugotavljanje razumevanja – če ne poznamo priimka avtorja, knjige ne moremo iskati).	Razmislijo o možnih rešitvah, npr. za priimek avtorja vprašam knjižničarko.
Vsakemu paru dam listek za iskanje.	Razdelijo se za delo v parih.
Opazujem iskalce knjig in jim dajem povratne informacije o iskanju. Predvsem sem pozorna na tiste, ki imajo težave pri iskanju (ustrezna povratna informacija jih premakne z »mrtve« točke).	En učenec v paru išče, drugi ga opazuje.
	Sprejemajo učiteljevo povratno informacijo in si z njeno pomočjo pomagajo.
	Ko učenec iskalec najde knjigo (dokaz učenja), mu učenec opazovalec posreduje vrstniško vrednotenje (pomaga si s kriteriji uspešnosti).
	Učenca v paru zamenjata vlogo iskalca in opazovalca.
Ves postopek iskanja knjige se ponovi z drugimi listki za iskanje.	

Opombe po izvedeni uri:

Ena načrtovana ura je premalo. Potrebovali bi vsaj še eno uro utrjevanja, vaje. Eno od učenk je zmedel listek s tujim avtorjem, ker ni vedela, kaj je ime in kaj priimek. Naslednjič bo bolje, da v tej fazi učenja uporabim le slovenske avtorje.